V. Ales. Urechiă.

DESPRE

ELOCINȚA ROMÂNÂ

ORATORIA FORENSÊ,

AMVONULŬ, HARANGA.

ORATORIĬ MODERNĬ

PANŬ,

BARBU CATARGIU, COGÂLNICEANU,

BRÂTIANU & &.

LECTURĂ PUBLICĂ ȚINUTĂ ÎN 12 (21) DECEMBRIŬ 1866.

Bucuresci

TIPOGRAFIA IÓN WEISS, STRADA „BISERICA IENI“ Nr. 1

1867.

I.

Importanția *cuvêntuluĭ* a lovitŭ imaginațiunea omuluĭ încă din primiĭ seĭ pașĭ pe lume. In Indiĭ, acê patria clasică a cugetariĭ și a poesieĭ, *Parola, cuventulŭ,* era divinisată, cu multŭ maĭ n'ainte de ce *Cuventulŭ* se facu fiulŭ luĭ D-ḑeŭ pentru Creștinĭ.

Ecă cum Cuventulŭ Ḑeŭ alu *Mahabarateĭ* și *Ramaianeĭ*, êșĭ arétă insușĭ în *Veda*, importanția și puterea sea, in faciă chiar a imponenteĭ mărețiĭ a natureĭ, a creațiuneĭ, a gigantelui Himelaiă, la murmurile Gangelui și la armonia grandiósă, și teribile a valurilorŭ fortunóse ale Océnului indicŭ?

„Eu daŭ, ḑice Ḑeu-Cuventulŭ, eu daŭ opulență celui care mĕ onóră cu olocaustŭ, cu libațiune, sacrificiŭ.

„Sum regele și Domnulŭ avuțiilorŭ; sum sabiă; sum primulŭ dintre ceĭ ce-ĭ onóră sacrificiulŭ. Așia me cunoscŭ preoțiĭ, cariĭ mĭ au datŭ unŭ mare numĕrŭ de locuințe și de sanctuariĭ.

„Acela care vede, care respiră, care aude, mănăncă cu mine alimentele séle.

„Ignoranțiĭ me nimicescŭ. Amice, ascultăme, eu spunŭ lucru demnŭ de credință.

„Eu spunŭ unŭ lucru bunŭ pentru ḑeĭ și pentru ómenĭ: *Acela pre care 'lŭ iubescŭ, lŭ facŭ teriblŭ, piosŭ, ințeleptŭ, luminatŭ.*

„Spre a ucide unŭ neamicŭ reutăciosŭ intindŭ asupra capuluĭ lui arculŭ lui Rudra. Facŭ resbelŭ nepiosuluĭ; cutrierŭ cerulŭ și pămĕntulŭ.

„Zămislescŭ pre tatălŭ meu. Locașulŭ meu este pe deasupra capului lui, in licorea sacră, in calice. Esistŭ in tóte lumile și mĕ intindŭ pănă la ceriu.

„Ca și ventulŭ eu suflu pretutindene. Mărirea mé se ardica preste acestŭ pămĕntŭ și chiar preste ceriu!“

II.

Domnia parolei, a cuventului, este aceéșĭ, de nu mai mare, astăḑĭ pe lume, decum o avé *ḑeŭ-cuventulŭ* la Indienĭ. Nu póte fi altfeliu.

Care din D-tre nu cunósce, n'a simțitŭ puterea cuvĕntului, de la primulŭ dulce cuvĕntŭ de *mamă* ce, copilașĭ, buzele nóstre invĕțară a rosti sub desmerdarea și alintările aceĭ mame, pănă la teribilulu și de finalŭ cuvĕntŭ, *mórte*, pănă la infinitulŭ, misteriosulŭ sublimulŭ nume a lui *Dumnedeŭ!*

Care animă umană n'a avutŭ o durere de spusŭ, o lacrimă de destăinuitŭ, o bucuriă de comunicatŭ altorŭ anime?

Care animă umană n'a avutŭ o măngăiere de datŭ séŭ de primitŭ, o furtună de trecutŭ și furtună de sternitŭ?

Tacĭ, animă, tacĭ,
Că totŭ tu le facĭ! —

Da, anima le face mai *pre tóte*, dar cuvĕntulŭ de aru lipsi omului cătŭ de pucine aru fi acele *tóte* ce póte face anima!..

Cuventulŭ!.. Principiu de viéță și de lumină animăndŭ lumea materiale și a spiritelorŭ.... Prin cuvĕntŭ omulŭ realizéză modelulŭ divinŭ care streluce in anima sea; ĕĭ dă unŭ corpŭ, 'lŭ imbracă in o formă, in unŭ invelișŭ sensibile; *) prin cuvĕntŭ cuge-

*) Eugène Paignon. Eloqu. et improvisation.

tarea trăesce, sbucnesce şi se asverle in lume ca o viă flacără din invisibilele seu focariŭ, din misteriosulŭ seu sanctuariŭ.

Dar sublimŭ, radia a luĭ D-deu, parola, cuvĕntulŭ este simbolulŭ măririeĭ şi superiorităţeĭ omuluĭ. Sóre alŭ inteliginţeĭ, cuventulu varsă in noĭ valurile avute a le neinserateĭ séle luminĭ şi procură privirilorŭ nóstre spectacole ce te orbescŭ de splendóre.

O! da, cuvĕntulŭ este cé maĭ frumósă, cé mai nobile podóbă a omului, a spiritului umanŭ!

III.

Vreu sĕ vĕ vorbescŭ de cuvĕntŭ, Dómnelorŭ mele şi domniĭ meĭ .., de acelŭ *levier* alŭ civilisaţiuneĭ moderne, de acelŭ paloşŭ redutabile, de acelŭ Luthŭ, harpă melodiósă, care acum rescolesce lumea şi animă şi lovesce pănă la sănge, acum le alină, acum dă curagiulŭ, acum intusiasmulŭ . . . speranţa, terórea, credinţa, iubirea, lacrima . . . Acum face din limbagiulŭ nostru o sorginte de fermece incăntătóre, acum pune in elŭ furtunele, acum depune pe marginea buzeĭ nóstre scau-

nulŭ persuaderei și alŭ zimbetului... Apoi o traverséză, scapă și fuge..."

Vreu se ve vorbescŭ de *cuventĭ*, Dómnelorŭ mele, și anume mai speciale de *cuventulŭ românĭ*.

Dar unde găsi-voiŭ eŭ talentulŭ necesariŭ pentru a realiza dorința mé? Cine mi va da mie acele *cuvinte* care se fiă demne de marea intrebare ce in scurtulŭ spaciu de o oră séu doue voiŭ se agitŭ? Spune-voiŭ eu totŭ ce trebue și cum trebuie se fiă spusŭ, căndŭ e vorba de *glóriile cuventuluĭ* și ănchĕ de una din *gloriile nóstre naționale!*..

O! eu nu-mĭ facŭ iluziune... Sciu slăbiciunea și pucinătatea mizlócelorŭ mele.... De cutezŭ totușĭ a persiste in alegerea ce in unŭ momentŭ de intusiasmŭ sincerŭ pentru geniulŭ oratorilorŭ nostri, am facutŭ, este că contezŭ multŭ se suplinescŭ defectuositățile lecturei mele, prin acé bună voință și incuragiare ce de atăte orĭ ațĭ datŭ lucrărilorŭ nóstre, de sigurŭ ca o aprobare a *scopuluĭ* loru maĭ multŭ decătŭ a modului cum amŭ isbutitŭ a ajunge la acelŭ scopŭ.

Acésta da, potu revandica pentru mine:

„Muncitorŭ perseverantŭ, am aratŭ, am brăzduitŭ cu tóte energiile cugetăreĭ mele, cămpulŭ neterminablu şi infloritŭ alŭ elocinţeĭ, şi décă secerişulŭ ce astăḑĭ ve voiŭ aduce va fi pucinŭ, după fecunditatea pămĕntuluĭ, culpa nu va fi a *voinţeĭ* neci a curagiului meu? Voinţă şi curagiŭ am; D-tre decĭ veţĭ spune décă in adevĕrŭ, *voiesce şi veĭ puté,* se póte aplica şi in ordinea de lucrărĭ de care ne ócupămŭ.

IV.

Impartŭ materia lectureĭ de astăḑĭ aşia:

a. Consideraţiunĭ generale asupra elocinţeĭ.

b. Rapede ochire asupra istorieĭ elocinţeĭ la principalele popóre. Clasificaţiunea operilorŭ din cămpulŭ oratoreluĭ.

c. Elocinţa romănă antică.

d. Căte-va cuvinte asupra unora din oratoriĭ nostri modernĭ politicescĭ.

V.

Consideraţiunĭ generalĭ.

Cuventulŭ, acestŭ semnŭ distinctivŭ alŭ omului de animale, este datŭ fiăcui, dar nu

fiă-cine reusesce tosuşĭ, a 'lŭ mania cu succesŭ, cu aceéşĭ putere, cu acelaşŭ talentŭ. Definiţiunea vulgară a *oratoreluĭ* arŭ fi parese acéstă: oratoru este bărbatulŭ care are la disposiţiunea sea fără dificultate *cuvinte* în vedere cu *scopulŭ*.

Acéstă definiţiune este eronată. Nu totŭ bărbatulŭ căruia nu i lipsescŭ cuvintele, ba 'ĭ vinŭ multe la serviciŭ, este oratore. Canadieniĭ carĭ nu sciŭ numĕra peste ḑece, sunt ómenĭ fórte limbuţĭ: tótă ḑioa potŭ vorbi fără a ḑice nimicŭ. Căndŭ A. nu este numaĭ unŭ *guralivŭ*, unŭ vorbareţiŭ, elŭ este ceva analogu, este *dissertus*. „Pre maĭ mulţĭ, ḑice M. Antonius in Cicerone, amŭ veḑutŭ a fi *disserti*, pre maĭ puciniĭ *oratorĭ*. „Dissertos M. Antonius ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminem (Cicero. Orat. c. 5 şi de Orat. 1. 21)."

Oratorele adeveratŭ nu sémănă cu omulŭ *dissertus*, *deşertŭ* ḑice Romănulŭ în satirica sea traducere, transformare a vorbeĭ *dissertus*. Oratorele vorbesce din *animă:* „Pectus est quod facit oratorem" ḑice Quintilianŭ (X. 7.)

Definiţiunea de susŭ este, am ḑisŭ, cu con-

secinţĭ rele, căcĭ nu determină *scopulŭ oratorieĭ,* deşi recunósce că oratorele are unŭ scopŭ cătră care concurgŭ cuvintele.

Ecă dupĕ noĭ adeverata definiţiune a oratoreluĭ:

„Oratorele frate alŭ poetuluĭ, cum elocinţa este sora a Poesieĭ, nu este decâtŭ acela care ca *omŭ onestŭ*, luptă, deprinsŭ in vorbire, pentru triumfulŭ adevĕruluĭ, alŭ bineluĭ, şi în cătva şi alŭ frumosuluĭ, fiindŭ *frumosulŭ* legătura comună dintre poesiă şi elocinţă.

„Orator non est nisi vir bonus peritus dicendi“, ḑice *Quintilianŭ.*

Vir bonus! . . . Écă în adevĕrŭ suma qualitate ce trebuie se aibă oratorele.

Ce felŭ! Vroeşcĭ se me persuaḑĭ că desinteresarea trebuie se fiă în anima mea şi viéţa ta este o lungă refutare a teorieĭ ce susţiĭ cu lungĭ discursurĭ?

— Cum? Vorbescĭ de datoriă, de onóre, de virtute . . .

— Tacĭ, Moţóce . . Auḑĭ! poporulŭ strigă, elŭ cere capulŭ teu! . . .

— Vorbescĭ de patriă, de gloria eĭ?

— Tacĭ, Lapusnene! piramida capeteloră celoră ucişĭ spune d'ajunsŭ Roxandeĭ cele ce tu vreĭ căndŭ ḑicĭ: „décă ţérra nu me iubesce o iubescŭ eŭ!"

— Josŭ de la Pnyx, voĭ toţĭ, căţĭ aspiraţĭ a face din *cuventulŭ sublimŭ* unŭ instrumentŭ alŭ aspiraţiunelorŭ vóstre de putere, de mărire, de domniă séŭ o mască a vieţeĭ vóstre tărite prin infamiĭ şi patemĭ . . . . Calicele săntŭ alŭ cuvĕntuluĭ va arde numaĭ buza vóstră . . . Da, poporulŭ va puté unŭ minutŭ, fascinatŭ de arta vóstră, se asculte, se aplaude cuvĕntulŭ vostru, dar cănteculŭ Romănuluĭ ḑice feteĭ séle, animeĭ séle:

Fugĭ dragă de *sburătoriŭ*
Sburătoriĭ cu vorba dulce . . .
Cine-ascultă şi nu fuge
Făcĕndu-şĭ o săntă cruce
E luatŭ de sburătoriŭ . . .

Sburătorĭ aĭ cuvĕntuluĭ! . . . Écă ne facemŭ sănta cruce! . . . Fugiţĭ! . . . Se nu resune altŭ cuvĕntŭ intre Tisa şi Marea négră, de-cătŭ cuvĕntulŭ de iubire alŭ familieĭ, cuvĕntulŭ dulce alŭ fraţieĭ şi amicieĭ, cuvĕntulŭ săntŭ alŭ legeĭ, maĭ alesŭ cuvĕntulŭ sublimŭ alŭ *Romanismuluĭ.*

Vorbiţĭ, vorbiţĭ de aceste şi în numele lor şi veţĭ fi oratorĭ, şi *bărbaţiĭ bonni* aĭ Retoreluĭ Romanu şi *România va fi!*

VII.

Vĕḍurămŭ ce este oratorele.

Se vedemŭ ănchĕ ce este elocinţa.

Oratorŭ este acelŭ care vorbesce bine, *peritus dicendi.* Persuaderea este pentru oratore unŭ scopŭ insă nu şi condiţiunea sine qua non a elocinţeĭ. Elocinte este acelŭ oratore numaĭ care propugnă séŭ luptă pentru unŭ scopŭ pururea săntŭ şi mare. Lupta numaĭ nasce elocinţa, acé poesiă a cuvĕntuluĭ, acé spresiune cé maĭ 'naltă a arteĭ, acé fiică armoniósă a animeĭ.

Permiteţi-mĭ o răpede aruncare de priivire asupra desvoltăreĭ elocinţeĭ în anticitate, la Grecĭ şi Romanĭ.

La Atena constituţiunea politică dădu nascere libertăţeĭ cuvĕntuluĭ, oratorieĭ. Cuvĕntulŭ dirigea la Atena orĭ ce afacere. La privirea Ateniauluĭ, unŭ omŭ era liberŭ în viéţă sea privată, căndŭ êşĭ regula după placŭ conduita sea privată, fără ca necĭ

o putere streină se-i impună vre o impedecare; unŭ omŭ era liberŭ în viéța sea publică căndŭ participa, în proporțiunea dreptuluĭ seu ca cetățeanŭ şi fără necĭ o impucinare a acestuĭ dreptŭ naturale, la direcțiunea afacerilorŭ statuluĭ. Căndŭ popululŭ Atenianŭ eşi din starea monarhică şi feudală, elŭ se consideră ca stăpănŭ pe destinele séle şi deplinŭ posesore alŭ libertățeĭ . . . Atuncĭ curendŭ, la Atena, elocința fu pretutindene, la Pnyx, la senatŭ, la tribunale, în armată, la teatru, şi la serbătorile şi ceremoniile publice. Aceĭ care salvară Grecia şi Occidentulŭ la Salamine şi Platea fură oratorĭ popularĭ. Pericles, celŭ maĭ mare politicŭ alŭ timpilorŭ, nu guvernâ în cursŭ de treĭ-decĭ de anĭ, decătŭ prin *cuvĕntŭ*. Gorgias fundă prima scólă pentru oratorĭ; de - la Gorgias eşiră Pericles, Phocion, Demades, Demostenŭ.

Istoria ne arétă cum elocința fu nevoită a părăsi termiĭ Grecieĭ, unde culesese atăte triumfurĭ şi gloriĭ. Cu cătŭ taiă o porțiune din libertatea eĭ, cu atătŭ o porțiune din elocință se anuléză sub Filipŭ, şi căndŭ libertatea politică nu maĭ este in Atena sub

Alesandru celŭ Mare, elocinţa fuge şi ea inspăimentată, căutăndŭ ţerrĭ maĭ liberĭ. Roma dă refugiu sublimeĭ fugâre, şi o sărută cu sărutarea aceleĭ *forte femme* de care vorbesce *Auguste Barbier*. Ea stătu la Roma cătŭ stătu şi libertatea acolo. Culminancia elocinţeĭ romane fu in Caton, Antonii, Hortensii şi maĭ alesŭ în *Cicerone*, care, în o epocă pasionată, in mizloculŭ libertăţeĭ murinde aşeḑa limitele arteĭ oratorice romane.

Cu Augustŭ, care concentrâ statulŭ in persóna sea, forulŭ tăcu, elocinţa amuţi . . . Curendŭ barbariĭ vorŭ avé recursŭ la altŭ felŭ de arme—decâtŭ a le cuvĕntuluĭ pentru a devasta şi dărîmă şi nimici imperiulŭ romanu.

Elocinţa reveni inse unŭ momentŭ Europeĭ, prin Hristosŭ, prin religia creştină „Depe ţermiĭ laculuĭ Genesaretuluĭ şi din munţiĭ Judeeĭ, elocinţa armată cu simbolulŭ credinţeĭ, care trebué se scape lumea, vine la Roma se prelungéscă lamentabila agoniă a imperiuluĭ. Acesteĭ societăţĭ romane abimată în unŭ lucsŭ corumpĕtoriŭ, fără credinţă şi fără energiă, ea cérca a-i reda sentimentulŭ for-

ceĭ şi a demnităţeĭ omuluĭ, şi realizéză strălucite minunĭ S. S. Basili, Chrisostomiĭ, Augustinĭ, Jeromiĭ etc. combatŭ cu o generósă cutezare contra impietăţeĭ a durităţeĭ aride, a ucigătóreĭ indiferenţĭ.“ Paganismulŭ cade definitivŭ sub loviturile terible ce i daŭ aceştĭ oratorĭ aĭ bisericiĭ.

Dar curendŭ apoĭ, nópte, nópte profundă pentru elocinţă. Trebue sĕ viă în evulŭ de mizlocŭ un *Carol Magnus,* ca elocinţa se nu móră de totŭ. Unŭ scriitoriŭ germanŭ ḑice că acestŭ mare şi curiosŭ suveranŭ vroia ca şi nobiliĭ sĕ inveţe elocinţa „aşa ca se pótă fiecine cu elocinţa sea, esprima cele maĭ frumóse din cugetările séle.“ *„Dass jeder durch seine Beredsamkeit lerne, das Schönste seiner Gedanken auszusprechen.“*

In şirurile libere ale cruciaţilor mergĕndŭ pentru a combate spre recucerirea mormĕntuluĭ Domnuluĭ din mănile păgănilorŭ, elocinţa se deşteptâ apoĭ şi crescu şi ajunse de multe orĭ a rescoli lumea creştină la cuvintele: *Deos lo vult.* Dumneḑeŭ o voiesce!

Din religiósă ea deveni politică căndŭ ea trecu in Anglia odată cu luptele pentru li-

bertate, cu luptele civile. Discursurile rostite de Cromwell sunt superióre la tóte discursurile de maĭ nainte rostite. Constituţiuneĭ politice a Anglieĭ datoresce artea oratorică discursurile sublime ca ale luĭ Burke, Fox, Pitt, Sheridan etc. . .

VIII.

Dar e timpulŭ se descindemŭ la noĭ, se ne intrebămŭ ce a fostŭ elocinţa nóstră română?

Spre a face acésta maĭ cu lămurire se amintimŭ clasificaţiunea ce indecomunŭ facŭ retoriĭ despre elocinţă séŭ discursurĭ. Oratoria este decĭ:

a) forensĕ
b) religiósă
c) politică. —

Oratoria forense coprinde tóte discursurile ce se rostescŭ dinainte tribunalelorŭ, cu scopŭ de a redobăndi absolvarea séŭ condamnarea uneĭ séŭ maĭ multor persóne in materia civile séŭ criminale, de verĭ-ce specia fiă.

Obiectulŭ oratorieĭ forense este maĭ multŭ

d'a convinge despre justŭ şi adevĕrŭ decătŭ de a presuade despre bine séŭ utile şi cu atătŭ maĭ pucinŭ de a face iubitŭ şi admiratŭ frumosulŭ.

Alta era oratoria foruluĭ la Romanĭ şi Grecĭ şi alta urméză se fiă oratoria advocaţilorŭ noştri modernĭ. Era cu multŭ maĭ popularŭ şi decĭ vehementu oratorele foruluĭ romanŭ; advocatulŭ modernŭ arŭ fi ridiculŭ décă arŭ imita astăḑĭ pre Cicerone şi Demostene in esageraţiunele şi amplificaţiunele lorŭ, in aprinsa lorŭ declamaţiune, in anevoinţa lorŭ de a aţiţa pasiunĭ, şi maĭ alesŭ in cuvintele şi privirile ce aceia aruncaŭ adversarilorŭ lorŭ — „Trăsnitule de D-ḑeŭ!.. ḑicea Demostene luĭ Eschinŭ. Astă-ḑĭ se presupune că auditorulŭ advocatuluĭ, judecătoriĭ, ascultă cu recélă şi că observă cu severitate; elŭ dară cată se fiă maĭ circumspectŭ, economicŭ in adornăminte, clarŭ şi concisŭ in argumentaţiune, metodicŭ in distribuirea probelorŭ, despasionatŭ in atacŭ şi apĕrare stempăratŭ la tonŭ şi simplu la limbagiŭ. La baroŭ, câmpulŭ oratoreluĭ este redusŭ la rigórea legilorŭ, fiindŭ principală a sa da-

torele anticŭ trebué se *infle* cugetarea, se *tune*, ca să s'ajungă pană la ultimele şirurĭ populare. Astădĭ, orĭ-cătŭ de mare fiă sala adunărilorŭ, totŭ sunt patru pereţĭ care limitéză vocea şi spresiunea cugetăreĭ, şi maĭ este şi clopoţelulŭ Preşedinteluĭ, carele reduce multŭ din pateticulŭ oratoreluĭ politicŭ!

Oratorele astădĭ maĭ trebue se evite frasele âmflate, scrobite, pompóse, góle de sensŭ şi de raţiunĭ solide. Nu e d'ajunsŭ astădĭ se fiă *limbutŭ*, *verbosŭ*, necĭ e d'ajunsŭ se prodige imagine, epitete, adornăminte de retorică; necĭ chiar o gesticulare, o acţiune violentă nu sunt d'ajunsŭ: în deşertŭ *oratorele* din camera nóstră dă-unădĭ êşĭ smulsă peruca după capŭ spre a convinge Camera despre vĕrsta sa . . . Trebue alt-felŭ de arme: acum trebue instrucţiune, esactă judecată şi sănătosŭ cugetŭ în oratorele politicŭ. Pentru acestŭ cuvĕntŭ, acelŭ care aspiră se fiă oratore politicŭ, trebue să nu se prepare cetindŭ numaĭ articlele cutăruia séŭ cutăruia diarŭ de partidă, ci prin studiŭ seriosŭ sĕ şi aproprieże multe, multe noţiunĭ clare, juste, de legĭ, ecónomia politică, statistică, sciinţă

administrativă, diplomacià, teoria guverneloră, afacerĭ eclesiastice . . . Fără d'asemenea studiĭ preparatorĭ, fără d'a cunósce apoĭ tactulŭ şi tonulŭ şi stilulŭ în care urméză să fie tratată o cestiune, loculŭ unde vorbesce, circumstanţele chiar a le momentuluĭ; nu va fi decâtŭ unŭ vanŭ declamatóre, carele icĭ colo va reuşi a fi aplaudatŭ de o mulţime ignorantă şi passionată, darŭ va fi ascultatŭ de omulŭ înţeleptŭ cu zimbetŭ de milă décă nu cu despreciŭ legitimŭ.

XI.

Se vedemŭ acumŭ DD-lor mele şi DD. meĭ, décă aceste treĭ specie de oratorĭ aŭ avutŭ, aŭ pututŭ avé desvoltare intre strebuniĭ nostri.

— Desvoltare se aibă?

Dar unde maĭ multŭ de câtŭ in Dacia omulŭ a avutŭ d'a lupta contra omuluĭ? Şi lupta este elementulŭ oratoricŭ. Unde, maĭ multŭ decâtŭ in Dacia Trajană, amvona a trebuit se resune de cuvĕntulŭ divinŭ, acumŭ ca măngăere, ca incuragiare pentru strebunĭ, in ḑilele de jale şi de amarŭ, cândŭ barba-

riĭ făcéŭ din cetăţĭ şi câmpiĭ deşerturĭ şi morminte, acumŭ ca mizlocŭ de imblăndire a acelorŭ barbarĭ, de degroşire séŭ numai chiar de lovire a imaginaţiuneĭ, a privirilorŭ prin puterea miraculosuluĭ şi a sanctităţeĭ altaruluĭ.

— Desvoltarea elocinţeĭ politice?

Dar in care ţérrá altă sĕ dispută cu sangele atâtorŭ generaţiunĭ, ca in Dacia, palmacŭ după palmacŭ, ţêrina care dădé păné familieĭ, ţêrina mormintelorŭ stremoşescĭ?

Cum? in aceste scenĭ de lupte seculare, de măcelŭ, de sange, — — gura Românuluĭ a tăcutŭ? Inimile aŭ amuţitŭ?

Cum? Nu s'a maĭ aflatŭ la noĭ o mamă care cândŭ Gotulŭ, Hunulu, Sclavinele, Gepidele, Avarulŭ, Tatarulŭ, ridicară o armă ucigătóre asupra léganuluĭ copilaşuluĭ eĭ, asupra grumazilorŭ unuĭ soţŭ iubitŭ, sĕ găséscă unŭ ţipetŭ de durere, ţipetŭ teriblu şi elocinte, in anima sea şi o imprecaţiune contra mâneĭ gata a lovi?

Ce feliŭ? Fiulŭ a vĕdutŭ cădĕndŭ capulŭ albitŭ alŭ tatăluĭ, sub lovitura barbaruluĭ,

și elŭ n'a blăstematŭ, și elŭ n'a împlutŭ văile Carpaților ŭ cu durerea ănimeĭ séle?

O nu! . . . elocința, dar elocința adevĕrată nu declamațiunea, n'a pututŭ lipsi în Dacia Trajană, căcĭ nu i aŭ lipsitŭ vai! teribilele cause care storcŭ țipetulŭ și notele sublimelorŭ aspirațiunĭ, din córdele aceleĭ harpe cu córde variĭ și misteriόse care se chiamă *animă!*

Dér décă elocința, décă nu și oratoria, n'a lipsitŭ strebunilorŭ nostri, unde sunt, ni se va dice documintele eĭ scrise?

Documinte scrise ale elocințeĭ lor nu putemŭ presenta pentru primiĭ secli aĭ Romanismuluĭ in Dacia. De ce? Pentru că maĭ mulțĭ secli, limba municipiilorŭ, limba politiceĭ, limba foruluĭ, a trebuitŭ se fiă, și istoria probă că a fostŭ, limba *latină.* Dovedĭ despre acésta avemŭ nu una ci o mulțime în testele nepărtinitóre ale atătorŭ istoricĭ eclesiasticĭ și profanĭ bizantinĭ, precum Am. Marcelinŭ, Sozomenŭ, Socratu (istoria eclesiastică), Zonara, Cedrenŭ etc. etc. carĭ indică séu carĭ reproducŭ, multe din orațiunile ce se ținea in Dacia Trajană, punăndule în gura atătorŭ ambasade Bizantine

séŭ barbare. Da, atăta e de adeveratŭ că limba latină in oratoriă, ca o consecință a instituțiunei municipiuluĭ, a esistatŭ in Dacia Trajană, că istoria nu numaĭ atătŭ ne arétă, ci și pre barbariĭ din Dacia iubindŭ și cultivăndŭ limba latină. Atila, teribilulŭ Atila, avé secretarĭ pentru limba latină. Și maĭ 'nainte de elŭ, amintițive pre Goțĭ, pre Ulfila, celebrulŭ episcopŭ romănŭ, aducĕndŭ pre Visigoțĭ la credința crescină a colonistilor Dacieĭ; amintițive pre Ulfila pledăndŭ la Bizanțŭ causa Dacieĭ amenințatĕ de Huniĭ, și indată apoĭ cugetațĭ la imensa autoritate a cuvĕntuluĭ juneĭ amvone creștine din Dacia, căndŭ la indemnulŭ eĭ imprejurulŭ bisericeĭ de lemnŭ trasă pe róte, unŭ intregŭ poporŭ cu regiĭ lorŭ Fridigern și Alaviva se adunaŭ într'o ḑi și batrini, barbațĭ, femeĭ, copiĭ părăsiaŭ case și ogóre, spre a trece Dunărea unde in locŭ de asilŭ, dolósa politică bizântină le vorŭ da unŭ lungŭ martirŭ și unŭ imensŭ mormentŭ!

Nu potŭ, in scurtulŭ spaciŭ de o oră se trecu in revistă tóte acele ocasiunĭ in care inainte de fundarea Principatelorŭ, elocința a pututŭ, a trebuitŭ se resune in Dacia Trajană.

Voiŭ ḑice numaĭ câte-va cuvinte asupra elocinţeĭ din seclii ce curseră după fundarea Principatelorŭ.

Organisaţiunea politică a Principatelorŭ fiindŭ resultatŭ alŭ suvenirilorŭ, tradiţiunilorŭ Romeĭ, acéstă organisaţiune avendŭ la bază Municipiulŭ, municipiulŭ din care pe nesimţite, s'a creatŭ ducatele şi Principatele Romăne. Oratoria, décă nu şi elocinţa politică, n'a lipsitŭ necĭ guvernuluĭ domnilorŭ Munteniei necĭ a Moldoveĭ.

Domniĭ se înconjuraŭ de *sfaturĭ* şi în acele sfaturĭ *cuventulŭ* resunà şi tindé a persuade. Cronicarulŭ Costin e dovada la aceasta: „Pentru acésta, ḑice elu, aŭ datŭ D-ḑeŭ, Domniĭ ceĭ bunĭ (noĭ amŭ ḑice astăḑĭ Constituţionalĭ) se aibă *sfaturĭ* cu care *vorobindŭ o trébă se frământe cu vorba lucrul*; *unulŭ unc, altulŭ alta* respunḑêndŭ, se lămuresce lucrulŭ care 'ĭ spre *îndemănă*."

Ce admiraţiune sinceră şi repeţită aflămŭ la totŭ pasulŭ în cronicele nóstre pentru barbaţiĭ înḑóstraţĭ cu puterea cuventuluĭ! M. Costin era pentru Neculcea „*Omŭ de trébà la voróbă*"; Veḑĭ Pag. 285. I I. „*Omŭ de m:-*

rat la înțelepciune de sfaturĭ și de voróbă“, numea Costin pre Bucioc, ministru luĭ Grațian.

Avemŭ noĭ înse vre o bucată literariă vre unŭ discursŭ a ’lŭ vre unuĭ oratore din aceste *sfaturĭ*?

Respunsulŭ e negativŭ, décă a face o bucată de elocința, este a face, unŭ discursŭ, adecă a distribui esactŭ unŭ obiectŭ in părțile sele (Taine), a sprijini fiă-care rațiune principale asupra unuĭ maĭ mare numerŭ de probe secundariĭ, a întruni argumintele prin transițiunĭ regulate, a anuncia conclusiunea în esordiŭ a întruni tóte probele în perorațiune. Da, discursurĭ în assemenea forme amŭ puté a vĕ ceti pucine din acea epocă în carea măna Romănuluĭ lasa atâtŭ de pucinŭ se cađă palosiulŭ ca se cĭée, ca Dositeu, a mănă péna de scriitorŭ.

Dar respunsulŭ este afirmativŭ, décă ceremŭ numaĭ doveđĭ care se probe că elocința a rădicatŭ sublimulŭ sĕu țipetŭ, rapede cum e lovitura, bătaia animeĭ, în Muntenia și Moldova. Cronicile nóstre daŭ la maĭ multe ocasiunĭ assemenea doveđĭ. — Deosebinduse în acésta de Istoriciĭ Romanĭ, Titu Liviu și

Salust, Urechiă şi Costin nu aducŭ în cronicele sele discursurile, înseşĭ testele discursurilorŭ ce s'aŭ rostistŭ la cutare séŭ cutare ocasiune solemne a vieţeĭ naţionale, dar eĭ indică acele ocasiunĭ, întru acésta reeşindŭ a fi maĭ istoricĭ, maĭ naturalĭ şi veridicĭ, de cătŭ supranumiţiĭ şi maĭ alesŭ Titu Liviu, care ajunge numaĭ a fi oratorŭ şi depărtatŭ de realitate, de adeverŭ şi de naturale. Ţipete ale durereĭ, esclamaţiunĭ ale admirăreĭ, ale iubireĭ... ele sunt multe în cronicile nóstre, dar nu sunt şi discursurĭ. Urechiă ne arétă pre Stefanŭ celŭ Mare *luptăndŭ* ca unŭ leu éră nu ţinendŭ harange la osteniĭ seĭ bravĭ! Ellŭ nu pune pre Lapuşnénu se ţină unŭ discursŭ pateticŭ către boeriĭ ce veniră se'ĭ dică că *ţérra nu'lŭ vroesce şi nu'lŭ iubesce,* discursurĭ prin care se'ĭ îndemne alŭ *voi şi alŭ iubi;* Urechiă indică numaĭ adeverata elocinţa a luĭ Lapusnénu: *déca ţérra nu mĕ vroeşce, o vroescŭ eŭ, déca ţérra nu mĕ iubesce, o iubescŭ eŭ.*

Repetămŭ: déca literile nóstre nu ne presintă modele, esemple din Oratoria română sub Domniĭ Moldovenĭ şi Muntenĭ, nainte de

fanarioţĭ, ea insă n'aŭ lipsitŭ foruluĭ, amvoneĭ şi politiceĭ ţerreĭ şi décă chiar uneorĭ vor fi lipsitŭ discursurile, nu aŭ pututŭ lipsi animeĭ strebunilorŭ, acele ţipete, lacrimĭ, sclamaţiunĭ, cuvinte întretăiete, frase neterminate.... care sunt adeveratele semne ale elocinţeĭ, căcĭ ele sunt manifestaţiunĭ ale pasiuneĭ, în locŭ că discursurile maĭ adese sunt manifestaţiunĭ ale crierilorŭ, ale studiuluĭ!

Nu! Elocinţa n'a lipsitŭ Românilorŭ.

Amvonulŭ, baroul şi sfatulŭ ţerreĭ aŭ resunatŭ adese de cuvinte elocinte. Oratoria Amvoneĭ? Dar Dositeiŭ, Varlam, Iacobu, Filaretu, Veniamin etc. nu scormoliaŭ adănculŭ animeĭ poporuluĭ, când cu crucea în mănă şi în animă cu iubirea ţerreĭ lorŭ, mergeaŭ în ḑioa de furtună în fruntea mulţimeĭ a poporuluĭ?.. Oratoria politică? Cetiţĭ discursulŭ sublimŭ şi scumpŭ nouă alŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare pe patulŭ de mórte; aminţiţi-vĕ panegiriculŭ acestuĭ domnŭ, vedeţĭ discursulŭ ambassadoreluĭ luĭ Stefăniţiă Vodă, Iónne Cărjă, către regele Polonŭ Sigismund I asupra neçesităţeĭ uneĭ alianţe crestine universale contra turculuĭ. Eruditulŭ nostru co-

legŭ D-nu P. B. Hăjdăŭ l'a publicatŭ în Archiva Istorică a Românieĭ *) acea fóiă preciósă care a fostŭ suprimată din budgetulŭ Cultelorŭ de către D-nu Ionŭ Stratŭ, nu sçimŭ pentru ce.... din gróza córă ce însuflă unorŭ ómenĭ arhivele, arhivele care nu se înnécă în apa Buzeuluĭ, ci conservă posterităţeĭ dovédă de înţeleptiunea, sentimintele şi faptele lorŭ....

Nu! celŭ puţinŭ elocinţa politică n'a amuţitŭ d'apururea in ţérra nóstră. Amvona adese orĭ a tăcutŭ numele luĭ D-ḑeŭ, dar preotulŭ luĭ Christŭ, spuné numele luĭ, ca mângâere supremă ostasiuluĭ, carele cădea pentru ţérra şi lege....... Amvona nóstră a fostŭ de multe orĭ, in ḑilele căndŭ libertatea era in doliu şi sfatulŭ ţerreĭ tacé, cînd oratoria politică amutise, amvona a fostŭ loculŭ de unde libertatea şi naţionalitatea detunaŭ cu vocea lorŭ sanctificată de presenţia luĭ D-ḑeŭ!... O! la românĭ *lege* se numea nu numaĭ articliĭ regulatorĭ dreptuluĭ cetăţeanuluĭ, dar *lege* era şi *relege* ... De aceea *relegea* a fostŭ

*) Veḑĭ Arh. rom. Tom 1. par. 1. pag. 12.

sprijinulŭ *legeĭ*. Astădĭ, da, lucrulŭ s'a schimbatŭ: legea a reeşitŭ unŭ momentŭ a face din relege o servitóre a eĭ.

Dar nu vedeţĭ câmpiele nóstre sterpe, nu vedeţĭ anima nóstră stérpă, uscată, fară simtiri?. . . . Nu ne vedeti trecĕnd îmbătrinițĭ, vestezi de sperantie, putrezĭ de coruptiune?.... O! redatĭ, redatĭ romănuluĭ măngăerea şi santienia altaruluĭ, lăsatĭ ca biserica străbună se continue a fi scutulŭ santŭ alŭ romănismuluĭ si alŭ drepturilorŭ nóstre nationale!...

XII.

Avurămŭ elocinţa politică. — Haranga militară n'a pututŭ se nu esalte şi ea şirurile atătorŭ bravĭ, care ş'aŭ datŭ viaţa pentru moşia strebună. „*Nu daţĭ, nu daţĭ copiĭ loculŭ acesta*, striga M. Costin ostasilorŭ, unŭ momentŭ repuşĭ pe cămpulŭ lupteĭ . . . . *Nu daţĭ, loculŭ acesta că este framentatŭ cu sangele strebunilorŭ vostri* !"

Permiteţi-mĭ a aduce acĭ, o haranga necunoscută încă istoricilorŭ şi literaţilorŭ nostri. O estragŭ din o istoriă a luĭ Mihaĭ Vitézu,

needitată incă, aflată de mine in biblioteca naţionale din Madritŭ, secţiunea manuscripteloră.

Polonia reeşise a smulge Moldova de sub sceptrulŭ luĭ Mihaĭ şi dăduse tronulŭ eĭ luĭ Ieremia Movila. Era a doa ḑi dupe grele lupte şi perderĭ in Ardealŭ in resboiulŭ cu Basta. Marele generalŭ alŭ luĭ Mihaĭ, *Babba Novac „Valeroso soldado y muy esperto en la milicia“* ḑice autorele spaniolŭ, adună puţină ostire nesfărămată, o inarméză şi gata d'a incinge lupta cu Poloniĭ ḑice ostenilorŭ seĭ:

„La luptă! Tovarăşĭ! Lovitura, O! Voi-„nicĭ, ce avemŭ se dămŭ pe neasteptate duş-„manilorŭ, are nevoiă de vitejia vóstră, de „puterea vóstră; décă in luptă e de nevoiă „cutezare, acum e timpulŭ se o dămŭ pe fa-„ciă, ca se imblănḑimŭ perderea nóstră prós-„petă cu o victoriă gloriósă şi se inveselimŭ „tristeţa perdereĭ trecute cu bucuria sfără-„măreĭ şi sdrobireĭ Léhuluĭ! Éca ḑiua, o! „Voinicĭ feciorĭ, in care fiă-care din voĭ cu „valóre intrepidă şi dorulŭ de a invinge, tre „bue sĕ'şĭ arete puterile séle, cu care de a-„tătea orĭ amŭ invinsŭ atătea greutăţĭ maĭ

„marĭ! Ecă ḑioa, Voinicilorŭ meĭ, căndŭ nu
„numaĭ va streluci voinicia fiă-căruia dintre
„voĭ, dar ănchĕ avemŭ d'a lupta pentru viaţa,
„onórea, pentru patria in care ne amŭ năs-
„cutŭ, pentru ogorulŭ ce ni aŭ hrănitŭ, pen-
„tru casa unde amŭ crescutŭ, pentru femeea
„şi copilaşiĭ nostri, pentru bunurile nóstre
„tóte! Le vomŭ ayé aceste tóte décă vorŭ
„voi braţile şi anima nóstră! Cine voinicesce
„se luptă, D-ḑeŭ l'ajută; acelŭ care preferă
„fuga ruşinósă la o mórte onorată in servi-
„ciulŭ şi apărarea tronuluĭ şi a ţerreĭ, o! da,
„află in fugă chiar peirea luĭ... Inainte e
„duşmanulŭ!.. Glónţele flinteĭ vóstre potŭ
„se astupe flinta luĭ, se o facă netrebnică..
„Nu intórceţĭ spetele... glónţele luĭ le va
„nimeri maĭ lesne... Mórte, nu fuga!...
„O nu! Mórtea cu gloriă, mórtea celorŭ pu-
„ţinĭ, mórtea bravilorŭ.. aceea s'o căutaţĭ!
„Nu vĕ sfiiţĭ că neamiculŭ este maĭ nume-
„rosŭ!... N'aţĭ veḑutŭ voĭ d'atătea orĭ că
„victoria nu este a numeruluĭ ci a animeĭ
„de voinicĭ. Nu mulţimea puscilorŭ ce bubue
„daŭ isbănda... ci braţele ce luptă intărite
de iubirea săntă a ţereĭ, a Domnuluĭ eĭ!..

La Lupta!.. Amintitive de căte orĭ Leşiĭ aŭ simţitŭ puterea braţiuluĭ nostru! . . Puţinĭ la numĕrŭ, voĭ aţĭ fugăritŭ ostirile lorŭ numeróse. . . Amintiţive victoriele de anulŭ trecutŭ din Moldova şi luaţĭ din acé amintire esemplu şi ănima în contra acelorŭ Leşĭ pre care în atăte întălnirĭ 'ĭ aţĭ învinsŭ! . . . Eĭ suntŭ sub aceiaşĭ căpitanĭ, cariĭ nu i-aŭ dusŭ la victoriă . . Victoria e a vóstră! . . Incredeţivĕ în ea! Voĭ aveţĭ aceeaşĭ valóre şi aceeaşĭ ardóre de luptă ca alte dăţĭ şi Novac, vechiulŭ vostru Căpitanŭ, este cu voĭ! La luptá copiĭ! . . viaţa, fala şi domnia luĭ Mihaĭ, alŭ vostru iubitŭ Domnŭ, sunt încredinţiate lealităţeĭ şi voinicieĭ vóstre! . .

Ruşinaveţĭ-voĭ pre celŭ ce v'a datŭ fala lumeĭ întregĭ? . . Nu! . . Eacă duşmanulŭ va fugi sdrobitŭ! şi fuga şi risipa luĭ va asigura domnia luĭ Mihaĭ, şi viaţa, averile, Patria, copilaşiĭ nostriĭ chiarŭ şi ceea ce este maĭ presusŭ de tóte, onórea şi fala vóstră de voinicĭ! . La luptă! la luptă voinicĭ! . . Cugetaţĭ, trebue să trăimŭ în gloriă séŭ se murimŭ cu onóre! . ." (aplause).

Aplausele D-stre, vĕ spunŭ în loculŭ meŭ

de s'a bătutŭ voinicesce, braviĭ luĭ Mihaĭ, după haranga luĭ Novacŭ.

O! era timpulŭ când biruitoriŭ, Romănulŭ îngenuchia la altarulŭ divinŭ spre a mulţiumi, şi căndŭ *învinşĭ*, ănima generalilorŭ Romănĭ nu era abătută ci striga: *Luptă! biruinţia séŭ mórtea!* . .

Ascultaţĭ:

Basta învinge oştirile luĭ Mihaĭ, „Mihaĭ ḑice istoriculŭ spaniolŭ, se căia de cercarea sea . . *Afligido*,, (măhnitŭ) Domnulŭ Romănilorŭ readună puţinele resturĭ din óstea sa sdrobită . . . Veḑeţĭ, marele eroŭ simte unŭ momentŭ covĕrşită ănima sa, de durerile perdereĭ. Ochiulŭ seŭ lăcriméză numerăndŭ pre ceĭ remaşĭ, privindŭ cadavrele celorŭ cădiuţĭ . . . Mihaĭ, marele Mihaĭ ezită . . . Babba Novac, însă se înfăţişéză . . . Barba luĭ e arsă de iarba puscilorŭ, calulŭ a căḑutŭ sub dênsulŭ în luptă, . . . braţiulŭ sĕŭ e plăgitŭ . . . săngele curge din rănĭ . . .

, Suntemŭ învinşĭ, strigă elŭ către Mihaĭ, suntemŭ învinşĭ! . . . dar nu de neamicŭ ci de sórta adversă . . . Ce facĭ Măria ta? . . Lăsaveĭ duşmanuluĭ mulţumirea învíngereĭ?

Elŭ, elŭ se ḑică că a repusŭ pre Mihaĭ, regele Romănilorŭ ! . . O nu ! Dómne ! . . . încalecă, încalecă . . , mergĭ curĕndŭ în ţéră ! Viaţa ta este scumpă onóreĭ ostenilorŭ tĕĭ !.. Fugĭ ! . . . Lasă pe bĕtrânulŭ Novac se apere, se móră apărândŭ stapînirile tele pănă căndŭ cu oştirĭ próspete de voinicĭ veĭ putea reveni ! Fugĭ Dómne ! . . . Pe cătŭ t ĕmpŭ veĭ trăi, onórea, fala nóstră vorŭ trăi ! . . . Lasă muerile se îngrópe voiniciĭ căḑuţĭ ! Vino apoĭ tu curêndŭ de ridică voinicia română . . . Se véḑă ungurulŭ şi Basta că Mihaĭ este neînvinsŭ căndŭ e înfrunte de oştirĭ Române !,,

O ! a vĕḑutŭ Ungurulŭ, a vĕḑutŭ lumea că numaĭ asasinatulŭ infamŭ putea infrănge, pănă în fine, pre Mihaĭ ! . . .

XII.

Singură numaĭ Oratoria forense, a baroului, cumŭ o chiamă la noĭ, nu avemŭ scire se fiă esistată şi înfloritŭ la Românĭ în trecutŭ. „Unde nu suntŭ legĭ ḑice Urechia, din

voia domnuluĭ multe strămbătățĭ se facŭ*),, „In Moldova singurĭ ceĭ marĭ judecătorĭ, singurĭ părăşĭ şi totŭ eĭ esecutorĭ legeĭ şi de acestŭ obiceiŭ Moldova nu scăpă!,, Acipóte e causa lipseĭ oratorieĭ barouluĭ romănŭ în trecutŭ. D-neḑeulŭ meŭ! . . . ea n'a esistatŭ, de vroițĭ, dar nedreptatea o împedică ea să se facă acolo unde ea esiste?... O! căte sunt pledóriele de advocațĭ care ducŭ la dreptate? . . Numerațĭ! numerațĭ bine . . . Mărturisescŭ, căt pentru mine, că 'mĭ place maĭ bine decătŭ o pledoriă plină de articlĭ învocăndŭ: libertatea, egalitatea, fraternitatea, Constituțiunea, regulamentulŭ, Camera, Națiunea, Opiniunea publică . . . Capitule, paragrafiĭ, etc., 'mĭ maĭ place decătŭ asemenea pledoriĭ, aşia de comune aḑĭ, s'o ḑicemŭ încetişiorŭ se nu ne auḑă *musca de pe căciulă*, 'mĭ maĭ place elocinta *sentință* a luĭ Stefan, ḑicĕndŭ țeranuluĭ, care refusase plugulŭ unuĭ frate şi i-lŭ dăduse se are numaĭ Duminica... ,,Este fratele teŭ! . . . tu frate reŭ şi fără de animă. . . Darŭ nu veḑĭ tu că e fratele

*) Legile luĭ V. Lupu nu eraŭ încă în putere.

teŭ, că are copiĭ de hrănitŭ şi birurĭ de plătitŭ? . . . Nu numaĭ se împrumuţĭ plugulŭ în ḑile de lucru, darŭ să şi arĭ tu ogorulŭ luĭ . . . Dumneḑeŭ va da atuncĭ sporŭ şi ogoruluĭ tĕŭ: căcĭ semĕnţa ce o veĭ arunca în brazda ta, ĕţĭ va da însutitŭ, că va fi aruncată de măna care a ajutatŭ pre unŭ frate!.. Dute de ia plugulŭ de córne!" . . Se póte că să nu fiă întemeétă asta sentinţa pe §§ şi capete de lege, dar e morale, e sublimă!

XIV.

Oratoria amvoneĭ, a barouluĭ, oratoria politică, tóte amuţiră însĕ în ḑiua aceea căndŭ instituţiunile strebune fură resturnate, căndŭ Fanarioţiĭ veniră să vorbéscă Romănuluĭ limbă streină poporuluĭ, limba corupţiuneĭ, a infamieĭ . . . Atuncĭ oratorilorŭ Sfatuluĭ ţereĭ, succedară *măscăriciĭ* curţeĭ . . . atuncĭ era oratoria *„capuluĭ plecatŭ ce nu-lŭ prinde sabia*; era elocinţia *măneĭ linse pentru că nu o póte muşca* . . . Era elocuinţia îmbunătorilorŭ, a curtezanilorŭ, a infamieĭ şi a trădăreĭ. . . .

lorŭ, care fuge. . . . Calpace, işlice, bice... călăĭ . . . fugŭ . . . fugŭ ; . . . Vêntulŭ libertăţeĭ a suflatŭ . . Turbilonulŭ poporuluĭ resculatŭ sub Tudorŭ a curăţitŭ staululŭ luĭ Augias ; . . . . Aerulŭ s'a curăţitŭ de miasmele otrăvitóre, la fumulŭ erbeĭ de puşcă a pandurilorŭ luĭ Tudorŭ, cum fulgerile curăţiă o atmosferă încărcată! — Respirămŭ! . . .

XVI.

Darŭ nu respirŭ eŭ, DD-lor mele şi DD niĭ meĭ: . . . A venitŭ momentulŭ cănd la lumina resculăreĭ şi a libertăţeĭ născende, se nască şi elocinţia . . . Vine dar loculŭ de a ve vorbi de elocinţa acestor anĭ; dar a vorbi de ea este a vorbi de Heliade, Lazărŭ, Cămpinénu . . . de 1848, şi în curăndŭ apoĭ de Panu, Cogălnicénu, Barbu Catargiu . . . . Gr. M. Sturza, D. Ghica, Brătianu, Boerescu, Costaforu, etc. etc.

Dieŭ nu respirŭ şi eŭ totŭ aşia de lesne ca D-tre . . sub opresiunea 'ne precugetăteĭ sarcini ce în unŭ momentŭ de intusiasmŭ pen-

tru elocinția nóstră română, mi amŭ pusŭ însumĭ pe umere.

De ce n'amŭ și eŭ burdufurĭ d'acele în care Eolele luĭ Omer îndesuia vênturile, legăndule cu frănghiĭ de aurŭ! . . . Ce lesne 'mĭ arŭ fi astădĭ să 'mĭ îndeplinescŭ sarcina. N'avémŭ decătŭ în acestĭ dupe urmă 8-9 anĭ de cănd maĭ alesŭ libertatea dădu renascere elocințeĭ politice, se umplu burdufurile de *furtunile* oratorice la care mi-a fostŭ datŭ a asista: așĭ fi etichetatŭ fiă-care burdufŭ cu numele *furtuneĭ*, vréŭ să dicŭ *Oratoreluĭ*, și astădĭ a'șĭ fi demunstratŭ lesne și comparative *ce este elocința română modernă*, tăindŭ numaĭ frînghia de aurŭ . . . ! séŭ și de metalŭ maĭ modestŭ (suntŭ *furtunĭ* democratice !) . . . D-tră ațĭ fi vedutŭ, ațĭ fi simțitŭ, cumŭ eŭ nu vĕ voiŭ putea spune, ce era elocința unuĭ Panu, unuĭ Barbu Catargiu . . . și ce este elocința D. D. I. Brătianu, Cogălnicénu, etc .

Dar vaĭ ! Cumŭ n'amŭ la dispozițiune de cătŭ anima, anima mea care aŭ primitŭ impresiunĭ adăncĭ dar individuale, asistăndŭ la unele din solemnele dile în care flusulŭ e-

locinței parlamentare s'a urcatŭ susŭ pe costele munteluĭ unde reșede frumosulŭ, eŭ nu voiŭ putea aduce D-tre decătŭ suvenirele acelorŭ impresiunĭ.

XVII.

Ințelegețĭ bine, DD-lor mele și DD. meĭ, că a ve vorbi aci de elocința politică a bărbațilorŭ nostri de statŭ, nu însemnéză a desbate cu D-tre atătea cestiunĭ care aŭ datŭ ocasiúnĭ desvoltăreĭ aceleĭ elocințe, care aŭ datŭ ocasiune atătorŭ magnifice discursurĭ. Modestŭ lectore de literatură, eŭ vréŭ se cercŭ numaĭ a descoperi elemintele particulariĭ literare a le stiluluĭ, a le elocințeĭ nóstre romăne parlamentariă.

„De la voĭ (cum ḑice Paignon), vulturĭ aĭ oratorieĭ romăne, carĭ d'atătea orĭ ne-ațĭ luminatŭ cu raḑele geniuluĭ vostru, de la voĭ, unŭ piosŭ levitŭ alŭ glorieĭ vóstre, cèrcă a smulge secretele arteĭ vóstre spre a le desveli și areta junimeĭ avide, ca stimulŭ spre a vĕ imita și a vĕ admira cu inteligență."

Căndŭ eramŭ copilŭ, 'mĭ aducŭ aminte în-

tr'o ḑi, coprinsŭ de mirare și de curiositate, că ce să fiă ceea ce bĕté în lăuntrulŭ orniculuĭ tatăluĭ meŭ, l'amŭ luatŭ cu multă bătaiă de ănimă, amŭ mersŭ la umbra unuĭ bĕtrînŭ nucŭ alŭ grădineĭ caseĭ părintescĭ și acolo l'amŭ desfăcutŭ . . . rotițe după rotițe . . .

Misterulŭ viețeĭ orniculuĭ nu-lŭ aflaiŭ și orniculŭ nu maĭ bătu. . . Nu-mĭ aducŭ aminte décă tatălŭ meŭ nu mĕ *bătu* și elŭ pre mine! . . . Dar décă orniculŭ desfăcutŭ nu maĭ *baté*, nu maĭ avea viață, culpa nu era a luĭ ci a mea. Décă *rotițele*, petrele, ancora, resortele, scóse, deșirate, din elocinția luĭ Panu, B. Catargiulŭ, etc. vor face se nu maĭ găséscă urechia, anima vóstră, suvenirile elocințeĭ lorŭ — O! da, culpa va fi a mé, care, astăḑĭ copilŭ betrănŭ, cutezŭ a desface acelŭ objetŭ admirabilŭ care se numesce *talentŭ* oratoricŭ, spre a descoperi cu ce procedere reușiră a face se ni bată ănima tare, căndŭ eĭ vorbiaŭ , . . cu ce procedere reușiră a conduce după placulŭ lorŭ la ănima nóstră săngele căndŭ caldŭ căndŭ rĕcitŭ, . . . a ne face

să blestemămŭ, să urîmŭ, să plângemŭ séŭ se suridemŭ, se iubimŭ! . . .

XVIII.

Ecă momentulŭ solemnŭ, . . . Oratorele se ridică în mizloculŭ adunăreĭ agitate; . . . . Tăcerea se face . . . Vedețĭ ! . . Cugetărĭ se îngrămădescŭ pe fruntea luĭ . . . Geniulŭ improvisațiuneĭ comandă şi cugetările se o-rânduescŭ . . . Va veni vaĭ! ḑioa cândŭ geniulŭ nu va maĭ comanda şi cugetările vorŭ sbucni în desordine , . Atuncĭ nebunia.. dar acumŭ buza luĭ freme sub pulsiunea cugetă-reĭ ce o agită . . .

„La nobila îndemânare, la facilitatea, la libertatea alureĭ séle, cine n'a recunoscutŭ pre unulŭ din principiĭ elocințeĭ? Este Panu.—

Puterea oratorică a luĭ Panu, DD-lor mele şi DD. meĭ, naşce din sorginţĭ diverse: cele maĭ de căpetenie sunt:

a). Anima.

b). Iubirea de țéră.

c). Estetica.

Intrebațĭ suvenirile D-tră; ele ve vorŭ a-

disvolta fie-care principiĭ seĭ. Carĭ suntŭ principiele d-tale d-le Ministru? A nu recunósce Adunăriĭ drepturile sélle, şi a numi cerşetorie datoria putereĭ esecutive, d'a căuta să aibă încrederea adunăriĭ? (aplause) Darŭ d. ministru de culte a mersŭ şi maĭ departe. A numitŭ adunarea vatră de conspiraţiune; Guvernulŭ provisoriŭ e numitŭ, a ḑisŭ, programa este făcută; darŭ atuncĭ cumŭ maĭ staţĭ pe acelle bance décă adunarea conspiră? Căndŭ adunarea conspiră, atuncĭ poporulŭ conspiră, pentru că adunarea este depositaria dreptuluĭ poporuluĭ; pentru că adunarea orĭ cătŭ de restrînsă se află dupe legea electorală, este învestită de suveranitatea naţionale (aplause). Da! Conspirămŭ cu drepturile şi cu legile ţerreĭ nóstre! conspirămŭ cu autonomia eĭ, cu siguranţa publică, cu moralitatea societăţiĭ întregĭ, puse în periclu de d-v. d-lorŭ ministri! (aplause) Eacă compliciĭ nostri, puneţĭ măna pe dênşiĭ şi-ĭ sfărămaţĭ! (aplause). Ce? N'avemŭ dreptulŭ să ne întrunimŭ! să vorbimŭ despre suferinţele ţerreĭ, şi se căutămŭ vindecarea rĕuluĭ care ne róde? nu voiţĭ ca s'alungămŭ din-

tre noĭ urele, discordia şi passiunile, carĭ ne aŭ inverşunatŭ pe uniĭ în contra altora? (aplause). Doriţĭ, doriţĭ să fimŭ desuniţĭ, ca să servimŭ necontenitŭ de instruminte, la scopurĭ perfide, care nu caută decâtŭ ca să ne pérḑă pre toţĭ, (aplause) intărindŭ pe uniĭ în contra altora pînĕ ce nu va maĭ remănea în ţérră de câtŭ ruine grămădite pe ruine, (mare sensaţiune şi aplause) Nu domnilorŭ ministri, amŭ înţelesŭ pericolulŭ şi ne amŭ strînsŭ uniĭ lîngă alţiĭ; amŭ vĕḑutŭ prăpastia şi ne amŭ datŭ mîna ca să trecemŭ peste dînsa, şi vomŭ trece, căcĭ suntemŭ uniţĭ, şi vomŭ remănea uniţĭ.“ (Apl.) (v. bul. adun. 1863.)

Fricele agonieĭ ţerreĭ, a peireĭ eĭ, vaĭ! aŭ turbutatŭ cugetarea luĭ Panu. Căndŭ geniulŭ îşĭ luase sborulŭ din corpulŭ luĭ ruinatŭ, atuncĭ ânima însă, singura ânimă maĭ persistă. Era elŭ ca citerna Sahareĭ din care arşiţa ucidătóre a uscatŭ apa, darŭ pe pereţiĭ eĭ, icĭ, colé, maĭ strelucesce câte o picătură, perlă gata a se svapora. . . Amicia, afecţiunile vechĭ ale luĭ pentru bărbaţiĭ cu carĭ împreună luptase, singure maĭ streluciaŭ câte o dată în nóptea minţeĭ luĭ.

A muritŭ! . . .

Darŭ numele luĭ va sta eternŭ în josulŭ aceleĭ piramide cu care eĭ plăcé se compare regimulŭ Constituţionale . . . Piramida Unireĭ române! . . .

XIX.

Se evocămŭ DD-lorŭ mele şi DD. meĭ unŭ momentŭ, cu puterea animeĭ şi a suvenireĭ, o altă nobile umbră . . . Orĭ care fiă se ne grăbimŭ de a spune, ideile luĭ politice, D-lorŭ salutaţĭ! . . . Căcĭ B. Catargiu a muritŭ pentru idee! . Ce idee? Puţinŭ îmĭ pasă... Mórtea şi devotamentulŭ sanctifică cugetarea! Voiŭ ḑice şi eŭ ca acé regină care adora unŭ oratore din o clasă ce nu era a eĭ: *Ce n'est pas à l'homme que j'ai donné un baiser, mais a la bouche dont il sort tous les jours de si belles choses.*"

„Pacea şi odihna e scăparea ţereĭ, ḑicé elŭ, şi voiŭ preferi a fi sdrobitŭ decâtŭ a îngădui slăbirea linişteĭ; Voiŭ preferi mórtea maĭ nainte de a călca séŭ a lăsa să se calce vre una din instituţiunile ţereĭ mele!" . .

„Vedețĭ fruntea luĭ naltă, strelucindă, ochiĭ luĭ de unde flacărĭ isvorescŭ, obraziĭ luĭ slăbițĭ de meditațiune . . . de vegherĭ . . . Cine vĕḑĕndulŭ n'a ghicitŭ în elŭ superioritatea inteligințeĭ, puterea spirituluĭ, pasiunea glorieĭ ? . . .

Care eraŭ însĕ, DD-lor mele și DD-niĭ meĭ, elemintele constituitóre elocințeĭ luĭ Barbu Catargiu ?

Figurele carĭ surprindŭ, carĭ coprindŭ forte imaginațiunea, dar care maĭ alesŭ rescolescŭ adâncŭ ănima, umplu orațiunile politice ale luĭ B. C. Aci nu suntŭ zefirĭ și adierĭ parfumate ca la Panu, ci fortuna care restórnă. Ironia, apostrofa, sarcasmulŭ . . . sunt mizlócele luĭ comune . . . și căndŭ figura oratorică 'ĭ lipsește, nu 'ĭ lipsesce *esemplulŭ*... Elŭ alérgă până în Indiĭ după elŭ*) . . . . O suficiente tinctă de erudițiune și unŭ spiritŭ gata de replică, 'ĭ daŭ la disposițiune *asemănărĭ*, comparațiunĭ, apropierĭ, căndŭ de la mare la micŭ, căndŭ vice-versa, căndŭ spre

---

*) Cine nu scie ingeniósele apropierĭ ce facu cu elefantele fabuleĭ cosmologice indiane ?

a provoca surîsulŭ, căndŭ spre a nasce despreciulŭ, căndŭ spre a lovi cu tăişulŭ dublu alŭ dilemeĭ, căndŭ spre a atinge cu vělulŭ *alusiuneĭ* . . . vělŭ maĭ diafanŭ decătŭ alŭ *picadorilorŭ toreadorĭ* . . .

Inţelege bine, onor. meŭ auditorŭ, că necĭ tempulŭ necĭ conveninţele nu 'mĭ permitŭ a demustra apreciarile mele cu citărĭ din discursurile oratoreluĭ ce analisămŭ. Cestiunile ce aŭ agitatŭ sunt legate de nume propriĭ şi „*nomina odiosa sunt*“ şi aşĭ aluneca lesne de la simple studiĭ literariĭ pe panta luciósă a politiceĭ . . . Nu mi-amŭ datŭ demisiunea de la Cameră ca se facŭ una aci cu D-tre . . .

Vě potŭ însă încredînţa că écă aci, în Buletinulŭ şedinţelorŭ Cameref nóstre, amŭ culesŭ pagină către pagină conclusiunile ce vě presentezŭ.

XX.

Dar e tempulŭ se vě vorbescŭ şi de marele *Espada* alŭ Oratorieĭ nóstre politice . . .

Sciţĭ că în joculŭ lupteĭ taurilorŭ, unia

suntŭ *picadores*, alţiĭ agitatoriĭ cu velurile, dar taurulŭ nu priimesce mórtea decâtŭ de la „*Spada*".

D. Cogălnicénu e dupe mine, *Spătarŭ* în luptele *tauruluĭ politicŭ*. . . . Majorităţile aŭ pututŭ se aibă ele *dreptatea numeruluĭ*, a votuluĭ, darŭ nimenĭ nu ni va nega, că în Divanulŭ Ad-hoc ca şi în camerile ce s'aŭ succedatŭ de la 1858 –1863, dècă victoria majorităţiĭ aŭ plăcutŭ *Deilorŭ*, a plăcutŭ însă luĭ *Catonŭ* maĭ totŭ-d'a-una cugetarea învinsă susţinută de Cogălnicénu, (*şopte, unele murmure în o parte a auditorilorŭ*) Ce şopte pe acolo DD-lorŭ, . . ce şopte? . . Da . . . audŭ . . . 5 şi 24, 2, 11 . . . mĕ rogŭ lăssaţĭ socotelile! (*aplause vic*) . . sum slabŭ, darŭ fórte slabŭ în matematici. . . . Socotele vreţĭ? . . . o singură *adunare* 'mĭ place, aceea care ca a d-vóstră nu caută laude pentru ómeniĭ politicĭ, darŭ laude pentru *frumossulŭ literarŭ* de orĭ unde vine. . . O *îmmulţire* dorescŭ, da, . . . aceea a oratorilorŭ de talente ca acelle ce admirămŭ. — In fine o dividiune, ba nu! . . . Josŭ cu dividiunea, D-lorŭ! . . .

cine divide vré să ne repue, în deosebi, izolațĭ! .. Unire.. Unire! .. *(aplause prelungite)*
Vaĭ! .. iată-mĕ pe alunecușiŭ ... mĕ rogŭ de ertare! revinŭ la délŭ! ...

XXI.

Vedut-ațĭ D-vóstră marea în sublima sea lărgime? ... Apa e liniscită, valurile abia încrețescŭ suprafacia eĭ, .. luntrea păşĕşte a lene cu ventrelele îndoite şi abia mişcate de adierile recoróse. ... De odată vêntulŭ se ardică, valurile se 'alță, se lovescŭ, mugescŭ, barca pre valurĭ acumŭ se urcă pre vîrfurĭ de munțĭ apoşĭ, acumŭ mĕsóră prăpastia deschissă... Fortuna sporesce, muge, urlă... unŭ fulgerŭ.. barca e perdută... nu! ... fortuna se alină ... valulŭ se cadențéză maĭ liniştitŭ şi ècă malulŭ ..... țermulŭ înfloritŭ! ...

Aşa e elocința D-luĭ Cogălnicénu... una după altă fortunósă şi liniscită, căndŭ în divanulŭ ad-hoc, în cestiunea bisericeĭ romane, a unireĭ, a drepturilorŭ civile pentru catolicĭ, căndŭ în camera Moldoveĭ cerêndŭ cassarea

alegeriloră unuĭ streină putinte şi preşedinte Consiliuluĭ de ministri, cănd apĕrănd ministeriulă seŭ din Moldovaĭcadutŭ în judecată.. (de multe orĭ aŭ făcutŭ astă functiune), în atătea ocasiunĭ, elŭ ne-a făcutŭ să culegemŭ cu mintea şi cu ânima cuvintele ce curgŭ ca unŭ torentŭ de pe buza luĭ... Amŭ palpitatŭ din emoţiunile sèle, amŭ stersŭ lacrimĭ căndŭ lacrimĭ înneca vocea luĭ.... Atletŭ cu alure libere, cuvêntulŭ D-luĭ Cogălnicénu lupta corpŭ la corpŭ, şi dècă neamiculŭ, multŭ la numerŭ, nu era terasatŭ, eraŭ însă smulse, sfăşiate bucăţĭ laurele ce-şi le punè pe frunte.''

Elocinţa D-luĭ Cogălnicénu resultă după noĭ:

Din puterea şi nemerita orînduire a argumintelorŭ.

Din o escepţionale cunnoscinţă a lucrurilorŭ şi ómenilorŭ.

Din o elocuţiune facile şi pururea la înnălţimea cugetăreĭ, şi

Din întribuirea figurelorŭ de cugetare în locŭ de figurile tropice şi de cuvinte.

Puterea cuvîntăriĭ séle, D-lŭ Cogălnicénu o încredinţéză coufirmaţiuneĭ; confirmaţiunile

D-luĭ Cogălnicénu le vedemŭ prin aceea *tarĭ* că aŭ recursŭ la argumintele immediate, născêndŭ din natura cea maĭ intimă a cestiuneĭ, éră nu din esteriore, de la erudiţiune numaĭ, de la inducţiunĭ sforţate adese, şi de la essemple streine cestiuneĭ. — Ironia, satira, lovitura, (le trait), aluziunea maliciósă nu sunt despreţuite de oratore în refutaţiunea argumintelorŭ contrariĭ, darŭ în decomunŭ refutarea se silesce a o face şi prin argumintele logice. Elu intrebuintéză şi interrogaţiunea care nu ascéptă respunsŭ, căcĭ respunsulŭ 'lŭ dă singurŭ séŭ dècă tace, încă domină cu *tăcerea* luĭ pre auditoriŭ, în atâta cunnósce acestŭ bărbatŭ ómeniĭ şi lucrurile ţerreĭ séle.

In deplină posesiune a limbeĭ séle, a uneĭ limbe clare, precise, acumŭ dulce, acumŭ nervósă, elŭ face din totŭ cuvêntulŭ o icónă a unuĭ lucru, a uneĭ ideĭ. . . , Aci nu are ce face recomendarea luĭ Mefistofiles:

„Nur muss man sich nicht
Allzu ängstlich quälen;
Denn eben wo Begriffe fehlen,
Da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein."

Aci nu suntŭ cuvinte de prisosŭ. — Acumŭ cuvintele se îngrămădescŭ ca se insiste

assupra cugetării care vrea se o sublinieze, acumŭ aluneca repede asupra cugetăriĭ ce displace şi (cum dice unŭ literatŭ francesŭ) îlŭ vedĭ jucăndu-se în sînulŭ chiarŭ allŭ fortunelorŭ cugetăriĭ....

Ceea ce dă o deosebită putere cuvêntăriĭ D-luĭ Cogălnicénu este şi *memoria* cea admirabile ce are, şi care, la trebuinţă, fâră nicĭ o ezitare 'ĭ pune sub mănă *argumentum ad hominem*.

Cetiţĭ cuvêntulŭ ce ţinu în 1862 revendicăndŭ pentru Principate numele gloriosŭ şi străbunŭ de *Romănia*. Rememorati discursulŭ ce D. Cogălnicénu ţinu în 9 Iunie 1862 după infama ucidere a demnuluĭ seŭ rivalŭ de oratoriă, Barbu Catargiŭ. Acolo este însemnată tótă procedarea oratorică a D-sèle.

Galiĭ represintaŭ elocinţa sub chipulŭ luĭ Ercule, tărăndŭ de vîrfulŭ limbeĭ séle o mulţime de popóre încătuşate de urechĭ.

Acésta e icóna oratorieĭ D-luĭ Cogălnicénu.

XXII.

Vĕḑut-aţĭ o avalanşă pogorînduse ièrna de pe munţiĭ noştri?... Unŭ bulgăre de zăpadă maĭ ăntĕiŭ apoĭ o movilă.... se rostogoleşce ... se rostogoleşce..; pênĕ josŭ, elŭ a ajunsŭ munte şi nu e maĭ multŭ zăpadă numaĭ ci o maşă imensă de stăncĭ, de arborĭ sdrobiţĭ, care geme, care urlă!.... Cuvêntulŭ luĭ I. Bratianu este avalanşă.

Anevoie trebue se fiă unuĭ Preşedinte alŭ camereĭ se scie suna la timpŭ clopotulŭ de căte orĭ D. I. Bratianu, în ḑilele de agitare a măreĭ parlamentare, vorbindŭ de... de bulgările de zăpadă, ridică avalanşa, restórnă şi rostogoleşce stăncĭ şi arborĭ... totulŭ ce cugetarea sea rapede întălnesce în calea rea labirintică, se abate, cum se ḑice în termenŭ parlamentarŭ, dela cestiune.

Adversariĭ seĭ pretindŭ in adevĕrŭ că în discursurile sèle se ḑepărtèză adessea orĭ de obiectulŭ desbateriĭ. — Se póte ca D-lu Brătianu se nu fiă stringêndŭ pururea de peptŭ pe inamicŭ, e cestiune de musculatură, dar vĕ potŭ încredinţa că din acele digres-

siunĭ aparinte ce face în cuvîntarea sea, face atâtea inestricabile întăriturĭ în jurulŭ neamiculuĭ, cărele de și cu brațele și gura remase libere, se vede curîndŭ închisŭ în ziadurĭ ca meșterulŭ Manoli...

XXIII.

Darŭ amŭ abuzatŭ de ajunsŭ de pacienţa D-stră. Lasŭ pe altă dată de a vĕ vorbi și de alţĭ oratorĭ însemnaţĭ d'aĭ nostri, d. e. de DD. Gr. M. Sturza, D. Ghica, P. Grădișténu, Costaforu, Boerescu etc. și maĭ încóce de cele doue sirene care vorŭ duce, se sperămŭ, pre România la pajiștea înflorită a bineluĭ și a gloriei naţionale, sirene care pórtă numele de N. Ionescu și Blaremberg. Vedeţĭ, lista oratorilorŭ politicĭ se face mare, și ea va fi pe tótă dioa maĭ mare, căcĭ elocinţa este o consecuinţă sublimă a libertăţiĭ cuventuluĭ, a libertăţiĭ politice. Nu este, D-nelorŭ mele, și D-niĭ meĭ, o ţéră în care cuventulŭ se fiă lăsatŭ deplinuluĭ serviciŭ alŭ cugetăriĭ, alŭ consciinţeĭ, fără ca necessariaminte în acea ţéră libertatea se nu fiă predominăndŭ și viceversa.

Elocința este, s'o repețimŭ, fiica sublimă a libertățeĭ, căreia maĭ apoĭ s'a făcutŭ readimŭ putinte și adesea *supapă* de precauțiune prin care se deșértă *le trop plein* alŭ libertățiĭ reŭ înțelese.

Elocința fuge, tace, amuțesce din naintea obezilorŭ și a gădeluĭ. „In statele în care libertatea politică nu esistă, elocința, dice D. Burnouf (Revue des deux mondes), este o facultate care remăne nedesvălită, e unŭ organŭ carele se atrofiază.“

Statele monarchice absolute nu daŭ oratorĭ politicĭ. Căndŭ *libertatea* se concentră în anima unuĭ singurŭ omŭ, căndŭ numaĭ acè anima este teatrulŭ luptelorŭ și a *„frămêntăturelorŭ“* după espressiunea luĭ M. Costin și Urechia, frămêntăturĭ de la care depinde resoluțiunea relativă la sórta unuĭ poporŭ, atuncĭ nu căutațĭ pe la acelŭ poporŭ *oratorĭ, bărbațĭ elocințĭ!*... Acolo unde monarculŭ este totulŭ, numaĭ elŭ singurŭ, poporulŭ nu vorbesce, căcĭ nu se póte numi *discursŭ* țipetele plăngitive ce scóte din timpŭ în timpŭ, stăpîniĭ lorŭ ca să-ĭ deprece seŭ se-ĭ blăsteme.

XXIV.

Oratorĭ politicĭ aĭ ţereĭ mele, nu conspiraţĭ în contra libertăţeĭ cuventuluĭ, căcĭ sunteţĭ atuncĭ assasiniĭ vostri, nu conspiraţĭ asupra libertăţeĭ cuventuluĭ, căcĭ ucideţĭ însăşĭ *libertatea*.

Vorbiţĭ! o vorbiţĭ d'a pururea în numele aceleĭ libertăţĭ! ea va da strelucire, putere, persuadere cuventuluĭ vostru. . . . Celŭ care se face preotulŭ altaruluĭ eĭ, face din cuventulŭ seŭ măciuca luĭ Ercule, fulgerile luĭ Joe, lauriĭ glorieĭ şi aĭ virtuţiĭ.

Fiţĭ preoţĭ aĭ templuluĭ eĭ, DD-lorŭ meĭ, căcĭ numaĭ aşia vomŭ fi *viri bonni* aĭ luĭ Quintilianŭ, şi numaĭ aşia **România va fi!** . . . . (Lungĭ şi repeţite aplause şi felicitărĭ.)

F I N E.

Nota. Acestŭ discursŭ s'a reprodusŭ dupe notele culese de tachigrafŭ; se se scuzeze dèră erorile ce se vorŭ fi alunecatŭ. *Editorele.*

